

Пенцак Т.Г., к.е.н., Назаркевич М.В., аспірант ©
*Львівський національний університет
ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького*

МАРКЕТИНГОВІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ РИБНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

В статті розглядається управління конкурентними перевагами рибницького господарстві. Аналізуються переваги продукції рибництва на противагу іншим напрямкам сільськогосподарського виробництва. Авторами запропоновано рекомендації до зниження собівартості продукції рибництва і, тим самим, збільшення її конкурентних переваг.

Ключові слова: *рибне господарство, ефективність, сільськогосподарське виробництво, рибництво, конкурентні переваги, цілі підприємства, господарська діяльність.*

Постановка проблеми. Сучасний розвиток економіки України характеризується кризовими явищами як економіки держави в цілому, так і її окремих галузей та напрямків. Зважаючи на вплив глобалізації економічних процесів, підвищення вимог конкуренції на національному та міжнародному рівні виникає потреба забезпечення ефективного маркетингового менеджменту на рівні бізнес-процесів. В сучасних умовах існує проблема запровадження дійсно ефективних господарських механізмів, створення доступних продуктів харчування.

Сьогодні основні питання щодо формування стратегії активного розвитку підприємства рибництва досліджуються вченими-економістами, та все ж таки не існує єдиного рецепту щодо розробки та подальшої підтримки цілісної та ефективної системи формування та реалізації стратегії маркетингового менеджменту.

Аналіз останніх досліджень. Проблемами функціонування підприємств рибного господарства займався ряд вчених, зокрема: О. М. Багров, П. П. Борщевський, М. В. Гринжевський, Я. Коуржил, Ю. П. Мамонтов, В. О. Мурін, Є. А. Романов. Проте, на даний час, як засвідчує огляд наукової літератури і реальний стан проблеми функціонування рибницьких господарств, є ще ряд невирішених питань, які потребують поглибленого дослідження і вирішення.

Мета статті. Знайти резерви конкурентоспроможності продукції рибництва для більш успішного просування її на ринок і задоволення потреб споживача.

Виклад основного матеріалу. Жодна з галузей матеріального виробництва не має таких сприятливих передумов як сільське господарство: у зв'язку з зростанням кількості населення у світі дуже велика увага приділяється проблемі збільшення білкових ресурсів і підвищення біологічної цінності різних харчових продуктів. Тому не випадково, що з кожним роком значення

ставкового рибництва зростає. Розширення площі ставкових господарств, вдосконалюється їх техніка, підвищується вихід рибної продукції, а саме ставкове рибництво все міцніше поєднується з сільським господарством як його галузь. Значення риби як досить цінного продукту харчування населення зростає.

Ставкове рибництво має необхідні умови для досить широкого розвитку в господарствах країни. Основне завдання даної галузі – вирощування в спеціально пристосованих водоймах, ставках, озерах риби для постачання населення якісною та живою продукцією.

Розвиток рибного ставкового господарства як галузі сільського господарства визначається тим, що в фонди соціального землекористування входять не тільки землі, але і значна кількість водних угідь, площі яких зростають із року в рік. Відомо, що запаси води мають важливе значення для сільського господарства, особливо в посушливих районах. Використання водних угідь і для розведення риби – один із шляхів підвищення їх рентабельності.

Важливою передумовою розвитку рибного господарства є ціна на м'ясо риби, яка є значно нижчою від ціни на яловичину та свинину.

У таблиці 1 проведено аналіз динаміки цін на окремі продукти харчування у Львівській області у передкризових 2007-2008 рр. та стагнаційному 2011 р.

Таблиця 1

Середні ціни на окремі продукти харчування у роздрібній торгівлі, грн. за кг, л

Вид товару	2007 р.	2008 р.	2011 р.	2011 р. до 2007 р., %
Яловичина	28,79	40,03	53,14	184,6
Свинина	26,49	42,02	46,27	174,7
Птиця	12,27	13,78	21,01	171,2
Сало	10,06	15,97	18,64	185,3
Ковбаса варена	24,03	31,37	38,84	161,6
Риба жива і охолоджена	17,53	21,12	22,07	125,9
Масло вершкове	24,34	28,46	66,80	274,4
Олія	9,77	10,31	16,55	169,4
Молоко	3,32	3,91	7,37	222,0
Сметана	9,84	11,00	19,50	198,2
Яйця	6,34	9,20	9,54	150,5
Цукор	3,56	4,10	8,11	227,8
Борошно пшеничне	2,79	3,27	4,72	169,2
Хліб пшеничний з борошна 1 сорту	2,87	3,29	4,61	160,6
Рис	3,85	11,03	9,52	247,3
Макарони	4,71	5,78	7,00	148,6
Картопля	1,80	2,24	1,40	77,8
Капуста свіжа	2,26	0,76	0,76	33,6
Яблука	8,75	8,00	6,46	73,8

З наведених у цій таблиці видів продовольчих товарів найбільш високими були темпи зростання цін на рис та молокопродукти. Високі темпи зростання цін на молокопродукти пояснюються значним скороченням їх

пропозиції на ринку у зв'язку із занепадом молочного скотарства, який спостерігається як у сфері сільськогосподарських підприємств, так і у сфері особистих селянських господарств.

М'ясо риби найменше зросло в ціні серед продуктів багатих протеїнами та висококалорійних продуктів. Ситуація з цінами на овочеву продукцію та плоди і ягоди пояснюється низьким врожаєм в 2007-2008 рр. . Крім цього, значне зниження цін у 2011 р. порівняно з цінами 2007 р. викликане високим врожаєм цих культур в особистих селянських господарствах, які є основними постачальниками їх на ринок.

Але попит на продукти харчування є лише однією стороною ринкового процесу. Іншою його стороною є пропозиція даного товару на ринку. Насиченість пропозиції певного товару визначає взаємозв'язок між його ринковою ціною і кількістю цього товару, яку виробники хочуть виготовляти і продавати.

В основі прийняття рішень щодо пропозиції лежать в першу чергу витрати виробництва. Виробник постачатиме конкретний вид товару на ринок лише в тому разі, коли ринкова ціна вища від його собівартості. Якщо ж вона нижча, то виробник або притримає товар до кращих часів, або взагалі відмовиться від його виробництва.

Ринкова рівновага є компромісом між покупцем і продавцем. Вона проявляє себе у взаємній згоді здійснити акт купівлі-продажу. Рівноважною ринковою ціною є та, при якій обсяг пропонованого товару рівний обсягу запитаного товару.

Таблиця 2

Кількість окремих продуктів харчування, які можна було придбати на середньомісячну заробітну плату у грудні відповідного року, кг

Вид товару	2007 р.	2008 р.	2011 р.	2011 р. до 2007 р., %
Яловичина	49,3	44,3	47,7	96,8
Свинина	56,5	46,7	54,8	97,0
Птиця	91,4	98,7	120,6	131,9
Ковбаса варена	59,8	56,2	65,2	109,0
Риба жива і охолоджена	84,3	87,2	114,8	136,2
Масло вершкове	64,2	64,2	37,9	59,0
Олія	152,1	175,8	153,1	100,7
Молоко	445,2	451,5	343,7	77,2
Сметана	136,0	143,2	129,9	95,5
Яйця	1942	1693	2655	136,7
Цукор	407,6	434,8	312,4	76,6
Борошно пшеничне	531,9	544,9	536,7	100,9
Хліб пшеничний з борошна 1 сорту	556,5	527,0	570,6	102,5
Рис	375,8	163,0	266,1	70,8
Макарони	304,6	311,4	361,9	118,8
Картопля	723,5	754,4	1809,5	250,1
Капуста свіжа	637,4	2006,1	3333,3	523,0
Яблука	210,0	262,3	392,2	186,8

Тобто, продукція рибництва є більш доступною в умовах кризи і дає вміст необхідних протеїнів та калорій. При цьому, для господарств рибництва постає важливий аспект: забезпечити доступність (врівноваження пропозиції і попиту) своєї продукції і отримати більший прибуток. Тобто, підприємству рибництва потрібно посилювати свої конкурентні переваги.

Отже, варто зазначити, всі без винятку підприємства першочергово мають орієнтуватися саме на економічні конкурентні переваги з подальшим покращенням

якості продукції. Зазначені два аспекти, економічні переваги і підвищення якості продукції, без сумніву, має забезпечити стабільність економічного розвитку держави та соціальну забезпеченість населення.

Вирішенням цих питань є розвиток садкових рибних господарств. Особливістю садкових рибоводних господарств є винятково низькі витрати на їх створення і відповідно швидка окупність. До позитивних рис можна віднести простий контроль над вирощуваною рибою, невелику площу, займану садками, зручне обслуговування. Садкові господарства можуть бути досить ефективними і при неповному виробничому циклі.

Недоліками їх є повна залежність від температурного, гідрохімічного та гідрологічного режиму водойми, в якому встановлені садки, неможливість використання (за деякими винятками) природної кормової бази водойми.

У нашій країні поширені садкові господарства в основному двох типів: озерні форелеві садкові господарства на Північно-заході і в інших регіонах, де є можливість вирощувати форель в літній час, і тепловодного садкові господарства, розташовані на водоймах-охолоджувачах ГРЕС, АЕС і ТЕЦ. У цих господарствах вирощують в зимовий час форель, а в літній - осетрових, коропа, американського каналного сома.

Практично не поширені у нас річкові садкові господарства, хоча саме на річці завдяки течії переваги коштів виявляються особливо сильно. Очевидно, садкові господарства завдяки простоті організації та низьким початковим затратам становлять найбільший інтерес для фермерів, які вирішили зайнятися рибництвом.

Серед садкові господарств існує велика кількість процвітаючих підприємств, хоча є і безліч прикладів невдалої їх експлуатації.

Особливе значення має вибір водоймища і місця розміщення коштів.

Не обов'язково мати повносистемне господарство. Вирощування риби в садках - найбільш гнучка технологія. Вона дає можливість організувати рентабельне виробництво навіть там, де це здається неможливим.

Садкове рибництво зародилося на базі ставкового рибництва і володіє цілим рядом переваг. Зокрема, садкові господарства можна розміщувати безпосередньо у водоймах, у тому числі комплексного призначення, що дозволяє використовувати одні й ті ж водні ресурси як для рибництва, так і для інших галузей народного господарства. І при цьому не потрібно вилучення з обігу значних площ сільськогосподарських угідь для будівництва ставків, так як в садкові господарствах витрачається значно менше коштів, ніж у ставкових. На відміну від басейнових господарств при вирощуванні риби в садках не потрібно примусового водообміну і витрати енергії на перекачування води. Садкові господарства розміщують у великих за площею та глибоких (5-6 м) водоймах з наявністю великих резервів місцевих кормів у вигляді малоцінної риби, молосків, зоопланктону. Садки встановлюють в захищених від вітру затоках та добре проникних садках з капронової діли, і навіть при щільних посадках риби створюється такий же фізико-хімічний режим, як і у водоймах, в яких вони встановлені. Це дає можливість підбирати для різних видів риб водойми зі сприятливим для них температурних і гідрохімічними режимом, що дозволяє розширити, в порівнянні зі ставками, кількість вирощуваних об'єктів за рахунок цінних порід риб.

Висновки. Стабільний розвиток рибного господарства, метою якого є задоволення потреб населення в рибній продукції, неможливий без ефективної виробничої діяльності, направленої на підвищення його прибутковості.

Після стрімкого падіння, в останні роки відбулася стабілізація діяльності рибного господарства. Проте масове застосування випасної технології, ефективність якої значною мірою залежить від природно – кліматичних умов, призвели до поступового спаду рівня вирощування товарної рибної продукції. Неритмічна робота спеціалізованих рибницьких підприємств відвернула від них переробну галузь, яка стала майже повністю орієнтована на морську сировину. Недостатність якісної вітчизняної продукції, що вирощується на внутрішніх водоймах, негативно впливає на ринок риби та продукції з неї, сприяє заповненню цієї ніші неякісною продукцією. Зменшення обсягів виробництва продукції рибальства та рибництва, зниження економічної ефективності підприємств рибного господарства України в цілому створюють залежність рівня споживання населенням риби та рибної продукції від імпорту.

Головним завданням рибного господарства є забезпечення населення рибою та продукцією із неї при достатній для подальшого розвитку ефективності. Вирішенням такого завдання є запровадження садкових рибних господарств, котрі є найменш витратними в обладнанні та мають можливість мобільності на кожний сезон. Запровадження садкового рибництва є найбільш раціональним напрямом, технологією та моделлю розвитку рибного господарства як в цілому, так і окремих його складових.

Література

1. Гринжевський М.В. Інтенсифікація виробництва продукції аквакультури у внутрішніх водоймах України / М.В. Гринжевський. – К.: Світ, 2000. – 190 с.
2. Вдовенко Н.М. Сучасний стан та напрями розвитку рибного господарства в Україні / Н.М. Вдовенко // Економіка АПК. – 2010. – №3. – С.15-20.
3. Ціноутворення та нормативні витрати в сільському господарстві / [За ред. Саблука П.Т.] : у 2 т. – К.: ІАЕ УААН, 2008. – Т.1. – 698 с.
4. Курганська О.С., Клименко О.В. Сучасний стан, перспективи, проблеми та напрями реформування рибного господарства в Україні. // [Електронний ресурс]. // <http://www.ruba-pidpadar.ukr.net>.

Pentsak T.G., Nazarkevych M.V.

MARKETING ASPECTS OF THE FISHERIES MANAGEMENT

In the article are has the management of fish farms competitive advantage. Analyzed the benefits of fishery products as opposed to other areas of agricultural production. Authors offer recommendations to reduce the cost of production and fish farming, thereby increasing its competitive advantage.

Key words: fisheries, efficiency, farming, fishing, competitive advantages, target enterprise, economic activity.

Рецензент - д.е.н., професор Шульський М.Г.